

Datum
2021-01-29

Infrastrukturdepartementet
i.remissvar@regeringskansliet.se

kopia till
i.nationellplan@regeringskansliet.se

Yttrande över Trafikverkets inriktningsunderlag inför transportinfrastrukturplaneringen 2022-2033 och 2022-2037

Länsstyrelsen har beretts möjlighet att yttra sig över Trafikverkets inriktningsunderlag inför den långsiktiga infrastrukturplaneringen. Nedan redogör länsstyrelsen för Gotlands behov av infrastruktur och lämnar synpunkter på Trafikverkets inriktningsunderlag.

Gotlands förutsättningar och behov av infrastruktur

Gotland är en del av Sverige

Länsstyrelsen vill först och främst lyfta fram i arbetet med infrastrukturplaneringen att Gotland är en del av Sverige när det gäller infrastruktur och tillgänglighet. Gotland är helt beroende av färje- och flygförbindelser till och från fastlandet. För näringslivet i länet är det nödvändigt med effektiva och konkurrenskraftiga transporter. Besöksnäring och Mat- och livsmedel är två viktiga branscher på Gotland, vilka är särskilt beroende av goda transportvillkor och tillgänglighet genom transportsystemet. Det gäller inte bara till och från Gotland utan även på Gotland. God tillgänglighet genom transportinfrastruktur är en av de viktigaste faktorerna för Gotlands möjlighet till utveckling.

Hur färje- och flygtrafiken bör fungera och utvecklas

Trafikrådet på Gotland, som utgörs av Region Gotland, länsstyrelsen, näringsliv, med flera, har beslutat om nya gotländska ståndpunkter för färje- och flygtrafiken. Det är vår syn på hur trafiken bör fungera och utvecklas. Det handlar om snabba, täta och säkra överfarter med färja, god tillgänglighet med flyg, transporter i linje med klimat- och miljömålen, konkurrenskraftiga priser och ett trafiksystem för beredskap och samhällsnytta. Bromma är en viktig flygplats för tillgängligheten till Stockholmsområdet, både för näringslivet och för offentlig sektor.

Landsbygdens behov - landsbygdsperspektiv

Gotland utgörs till största del av landsbygd och med en stor andel skogs- och lantbruksföretag. Det måste därför finnas ett vägnät med god standard och framkomlighet både för privatpersoner och för näringslivet. Människor behöver kunna transportera sig effektivt vid arbetspendling mellan landsbygd och tätort. Skogs- och lantbruket behöver god bärighet och framkomlighet för tunga fordon. Det

gäller även för sten- och cementindustrin. Trafikverket behöver avsätta medel för att säkerställa tillräcklig vägstandard och tillräckliga trafiksäkerhetsåtgärder för vägar med intensiva och tunga transporter. Det är nödvändigt med ett landsbygds-perspektiv i infrastrukturplaneringen och att produktiv jordbruks- och skogsmark inte tas i anspråk för utbyggnad av infrastruktur.

Försvarsmaktens återetablering på Gotland och totalförsvaret

De senaste åren har Försvarsmakten återetablerat sig på Gotland genom ett nytt regemente och utbyggnad av verksamheten. Planering för totalförsvaret har återupptagits och länsstyrelsen har ett nationellt pilotuppdrag att ta fram en modell för ett modernt totalförsvaret. Denna utveckling ställer krav på infrastrukturen och möjligheten till tunga transporter till och från Gotland samt på Gotland. Det har också aktualiserat behovet av en reservhamn till Visby hamn.

Reservhamn på Gotland

Visby hamn är i dagsläget den enda på Gotland som kan användas för färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet. En allvarigare olycka i hamnområdet skulle få stora konsekvenser eftersom Gotland är beroende av just-in time-systemet, vilket betyder att varor levereras till Gotland strax innan de ska konsumeras. Om inte färjeförbindelserna fungerar blir livsmedelsförsörjningen kritisk redan efter några få dygn, medan sjukvården får brist på läkemedel och rena textilier. En reservhamn är nödvändig för Gotlands krisberedskap liksom vår totalförsvarfsförmåga. Försvarsmaktens möjligheter att försvara Gotland vilar på stöd från civilsamhället, som exempelvis tillgången på drivmedel, livsmedel och sjukvård. I händelse av krig är det också problematiskt med endast en hamn, eftersom den kan behöva användas för Försvarsmaktens truppflyttningar och därmed bli ett militärt mål för en angripare.

Transportsystem som klarar klimat- och miljömålen

Gotland är som nämns ovan helt beroende av färje- och flygförbindelser. Att många gotlänningar bor på landsbygden innebär ett starkt bilberoende. Gotland har därmed utmaningar att nå de uppställda klimatmålen för transportsektorn. Regeringen har utnämnt Gotland till pilotlän för smart och förnybart energisystem. Gotland ska alltså gå före resten av Sverige i detta avseende. Vi har trots utmaningarna goda förutsättningar att bli en föregångare bl.a. genom att redan idag ha en stor andel förnybar energi och ett stort lokalt engagemang. Pilotuppdraget ger höga förhoppningar på att transportsystemet får ökad klimat- och miljöprestanda. Infrastrukturplaneringen måste ge förutsättningar för en sådan utveckling.

Länsstyrelsens synpunkter på Trafikverkets inriktningsunderlag

- Länsstyrelsen tillstyrker Trafikverkets inriktning att prioritera upprätthållande av nuvarande funktionalitet i infrastrukturen. Likaså att länsplanerna prioriteras.

- Det behöver tillföras resurser till det gotländska vägnätet för att upprätthålla funktionalitet och särskilt för näringslivets tunga transporter. Människor måste kunna arbetspendla effektivt mellan landsbygd och tätort. Näringslivet behöver god vägstandard för sina transporter och arbetsmaskiner. Aktuellt är att Trafikverket behöver säkerställa tillräcklig vägstandard och tillräckliga trafiksäkerhetsåtgärder för vägar där intensiva och tunga transporter sker med kalkstensprodukter mellan bergtäkter, hamnar och andra slutdestinationer. De senaste åren har transportmönstret för kalkstensprodukter på Gotland ändrats samt att företag i denna bransch söker och planerar att söka miljötillstånd till större bergtäkter på nya platser.
- Länsstyrelsen tillstyrker också Trafikverkets redogörelse för landsbygdens behov av infrastruktur och transporter. Det är nödvändigt med ett landsbygdsperspektiv i infrastrukturplaneringen och att produktiv jordbruks- och skogsmark inte tas i anspråk för utbyggnad av infrastruktur.
- För den framtida utvecklingen är det nödvändigt att Gotland har goda färjeförbindelser och goda förutsättningar för flyget. Det inkluderar effektiva transporter och konkurrenskraftiga priser samt omställning till fossilfria och hållbara drivmedel. Här behövs satsningar på ny teknik, infrastruktur och drivmedel inför kommande upphandling av färjetrafiken till och från Gotland. Idag är t.ex. tillgången på flytande biogas begränsad och det finns därmed ett behov av ökad produktion. För flyget finns initiativ till att utveckla elflyg. Den korta sträckan mellan Gotland och fastlandet utgör en möjlighet för Gotland att ligga i framkant när det gäller utvecklingen av framtidens elflyg. Transporter med färja och flyg måste också ta hänsyn till totalförsvarets behov av tillgänglighet och kapacitet.
- Bromma flygplats fyller för närvarande, med sin geografiska placering, kortare flygtid och snabba flygplatshantering, en funktion för Gotland som Arlanda flygplats i dagsläget inte kan leva upp till. I det fall flygtrafiken skulle flyttas över från Bromma till Arlanda krävs att tillräcklig kapacitet säkerställs på Arlanda. En minskning av utbudet av flyg skulle påverka Gotland negativt. Det gäller både näringsliv, offentlig sektor och samhället i stort.
- Trafikverkets prognoser till 2040 visar på en stor ökning av persontransportarbetet med 25–30 procent och godstransporter med 50 procent. Att prognoserna visar en så stor ökning av både person- och godstransporter är något som behöver hanteras på flera plan, vilket är något som saknas i underlaget. Länsstyrelsen anser att underlaget behöver kompletteras med åtgärder som kan bidra till den potential som finns att utforma ett transporteffektivt samhälle. Detta genom att prioritera åtgärder som bidrar till ett

minskat behov av transporter och en överflyttning av trafikslag, vilket inkluderar planering av bostäder, bebyggelse och infrastruktur,

- Vägtrafikens anspråk på hållbara biodrivmedel behöver ställas i relation till andra samhällssektors behov såsom sjöfart, flyg och industri. Trafikverket föreslår att regeringen ser till att en strategi tas fram för användning och produktion av biodrivmedel. Det finns farhågor om hållbarhetsproblem förknippade med bland annat produktion av biodrivmedel. När inriktningsunderlaget utgår från att klimatmålet ska klaras med satsningar på biobränsle och elektrifiering finns en risk att man inte planerar för ett minskat trafikarbete och att man försvårar för att nå andra samhällsmål inom exempelvis luftkvalité och biologisk mångfald.
- Gotland måste tillförsäkras en reservhamn till Visby hamn och att finansiering av en sådan reservhamn säkerställs. En reservhamn är nödvändig för Gotlands krisberedskap liksom för vår totalförsvarsförmåga. Om inte färjeförbindelserna fungerar blir livsmedelsförsörjningen kritisk redan efter några få dygn och sjukvården får brist på läkemedel. Länsstyrelsen lämnade i början av 2020 rapporten *Reservhamn Gotland* till Trafikverket. I rapporten förordar länsstyrelsen att Kappelshamns hamn utreds närmare som reservhamn.
- Länsstyrelsen föreslår att klimat- och miljökraven i offentlig upphandling stärks. Många miljöaspekter avgörs i projekteringen och upphandlingen av entreprenader där krav i upphandlingen spelar en central roll. På Gotland har företag som kan leverera en större andel cirkulär betong förlorat offentliga upphandlingar, vilket kan bero på att det inte finns tillräckligt långtgående miljökrav i upphandlingsunderlaget.
- Trafikverket menar i sitt underlag att det finns en problematik i att hamnverksamhet och luftfart inte prioriteras i samhällsplaneringen. Länsstyrelsen menar att en viktig åtgärd är att prioritera framtagande av värdebeskrivningar av utpekade riksintressen så att de kan hanteras i samhällsplaneringen. Takten i arbetet med att ta fram värdebeskrivningar för riksintressen har hittills varit för långsam och försvårat prioriteringen av flygplatser och hamnar i samhällsplaneringen i länet.
- Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att minska utredningsomfånget när det gäller cykelbanor utmed befintliga vägar. Nuvarande arbetssätt skapar enbart merjobb utan synbar nytta.
- Det är positivt att olika perspektiv på social hållbarhet inkluderas i underlaget, exempelvis i avsnitt 7.2 och 7.3 om jämställdhet, jämlikhet och funktionsnedsättning, bostadsbyggande och tillgänglighet. I stora drag presenteras skillnader i olika grupperns förutsättningar och resvanor vilket ökar

förståelsen för komplexiteten av transportinfrastrukturplaneringen. Men det hade varit önskvärt med en tydligare inriktning och vision gällande social hållbarhet i inriktningsunderlaget. Trafikverket är en av de myndigheter som regeringen har utsedd till att aktivt arbeta med jämställdhetsintegrering. Därför bör Trafikverket i underlaget ha en tydligare inriktning för jämställdhetsarbetet och lämna förslag på hur jämställdhetspolitikens kan genomföras inom ramen för Trafikverkets uppdrag.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Anders Flanking efter föredragning vid länsledningsmöte av handläggare för regional tillväxt Johan Gråberg. I ärendet har även handläggare Agneta Green, Lena Kulander, Sofia Nordström, Elin Sander och Ylva Tevell deltagit.

Anders Flanking

Johan Gråberg